N°. 84.

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . *f* 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . „ 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.

DONDERDAG 1 SEPTEMBER.

UITGEVERS-DIRECTEUREN:
JOH. NOMAN en ZOON, te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . *f* 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . . . 5.00.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement *f* 60, Ned. Cour.

DE RETROACTIEVE KRACHT VAN ARTIKEL 5 DER „WET."

Er zijn, bij de laatste discussiën in de Tweede Kamer der Staten-generaal geene paradoxen, geene sophismen zóó ongerijmd, gespaard om „het ontwerp" te helpen verheffen tot wet. Geene bepaling zoo zonderling, of zij heeft hare verdedigers gevonden. Ja, (wie zou het bijkans gelooven?) ook de rétroactieve kracht van artikel 5 is door sommige leden in bescherming genomen.

Het zij ons vergund in het kort na te gaan, wat er zoo al door een paar leden in het midden is gebragt, om het artikel goed te maken en daarbij een enkel woord tot wederlegging te voegen.

De heer VAN RAPPARD, die zich vele zaken „levendig herinnert," doch, hoewel President van het Geregtshof, sedert jaren geen bijzonder werk meer maakt van de theoretische regtstudie, betoogde uit het Romeinsche regt, dat de wet *kon* terugwerken door de aanhaling van het bekende: „leges et constitutiones futuris certum est dare formam negotiis, non ad facta praeterita revocari", waarbij evenwel gevoegd wordt": nisi nominatim et de praeterito tempore et adhuc pendentibus negotiis cautum sit."

Hiertegen werd echter met zeer veel juistheid door den heer VAN AKERLAKEN opgemerkt, dat eene Romeinsche wet, in het stelsel van den spreker, al zeer weinig kon te stade komen; omdat de exceptie, daarbij gemaakt op den algemeenen regel, in onze wetgeving niet wordt teruggevonden. Hij had er kunnen bijvoegen, dat zelfs de uitzondering, voorgesteld in het ontwerp van 1816, namelijk „*ten ware de wetgever in geen bijzonder geval dit uitdrukkelijk mogt bepalen*" niet in art. 4 van de algemeene bepalingen voor de wetgeving van het Koningrijk is overgenomen. Het is overigens te betwijfelen, of aan de Romeinsche wet zulk een onbepaalden zin moet gehecht worden als de heer VAN RAPPARD daaraan zou willen toeschrijven, wanneer [illegible], dat keizer JUSTINIANUS daarvan de toepassing makende in eene wet, waarbij hij, na eenen légalen taux voor de interessen te hebben vastgesteld, den vroeger bedongene reduceerde, — nogthans uitdrukkelijk bepaalde dat de interessen, welke *vóór* de nieuwe wet waren verschenen, overeenkomstig het vroeger gemaakt beding zouden kunnen worden ingevorderd.

Het beroep van den heer VAN RAPPARD op de Romeinsche wetgeving schijnt derhalve niet zeer gelukkig, evenmin als wij het beweren van den heer VAN GOLSTEIN voor gegrond houden, dat het voorschrift omtrent de niet terugwerkende kracht eener wet tot leiddraad aan den *regter* is gegeven, maar den *wetgever* niet kan binden. Wat de door hem aangehaalde schrijvers zeggen over de Fransche wetgeving, is bepaaldelijk in strijd met hare geschiedenis, die (*n'en déplaise* aan den heer DE KEMPENAER) zeer zeker behoort geraadpleegd te worden. Bij zijn *Exposé des motifs* zeide immers de Staatsraad PORTALIS: „Il est des vérités utiles, qu'il ne suffit pas de publier une fois, mais qu'il faut publier toujours, et qui doivent sans cesse frapper l'oreille du magistrat, du juge, *du législateur*; parce qu'elles doivent être constamment présentes à leur esprit. L'office des lois est de régler l'avenir. Le passé n'est plus en leur pouvoir. *Partout où la rétroactivité des lois serait* [illegible] *ombre même.*" Hiermede stemt overeen hetgeen QUINET schrijft ad art. 2 *Code civil*: „Notre article pose à la fois une règle pour *les législateurs* et pour les Juges, en ce qu'il avertit les premiers *qu'ils ne doivent pas s'occuper du passé* et les seconds qu'ils ne peuvent appliquer la loi actuelle à des faits dont l'origine se reporte à une loi antérieure. L'article offre en outre aux citoyens une garantie qu'ils ne seront jamais récherchés pour des actes qui, au moment où ils ont eu lieu, n'étaient pas défendus par la loi." (LOCRÉ p. 189.)

Ter gelegenheid van de beraadslagingen over art. 4 der algemeene bepalingen, spraken de heeren LIEFMANS en GENDEBIEN nagenoeg in denzelfden zin. Gaarne zeggen wij het den heer VAN DER BRUGGHEN na: „het komt mij voor niet juist te zijn, in dit opzigt een onderscheid te maken tusschen den wetgever en den burgerlijken regter, tusschen politiek en privaat regt; want allen, regters of wetgevers, zijn evenzeer gebonden aan de eeuwige beginselen van regt en waarheid en daarvan mag de Staatsdienaar evenmin afwijken als de gewone burgerlijke regter."

Bij de behandeling van het eerste ontwerp tot het buitenwerking stellen der zoogenaamde zevenkinderenwet heeft het beginsel der retroactiviteit, toen door de Regering voorgestaan, dan ook schipbreuk geleden bij de Tweede Kamer; en is door deze aangenomen, dat het beginsel van niet terugwerking van nieuwe wetten niet alleen in de algemeene bepalingen der wetgeving van het Koningrijk gehuldigd wordt, maar *tevens een beginsel van wetgeving is*. Het schijnt ook de meening te zijn van den Hoogen Raad dat, *zoo de wetgever al elders bij magte mogt zijn om retroactieve kracht aan de wet toe te kennen*, ZULKS IN NEDERLAND ONAANNEMELIJK IS. (Zie arrest van den 11 Junij 1847 bij VAN DEN HONERT, *Gemengde Zaken* VI pag. 219.) Men verlieze daarbij niet uit het oog dat, terwijl het voorschrift omtrent de niet terugwerkende kracht der wet in de *Titre préliminaire* DU CODE CIVIL wordt aangetroffen, dat voorschrift daarentegen bij ons is opgenomen, onder de „*algemeene bepalingen van de wetgeving voor het Koningrijk*" omdat deze bepalingen niet alléén op Burgerlijke, maar ook op *poenale*, *financieele* en *Staatsregterlijke* verordeningen van toepassing zijn. (zie ASSER, Inleiding op het Burgerlijk wetb. pag. 6.)

Niet gaarne zouden wij alzoo de, door den her VAN GOLTSTEIN aangehaalde zinsnede uit OPZOOMER onderschrijven: „dat de wetgever door art. 5 der algemeene bepalingen *in het minst niet* belemmerd is." En, inderdaad, deze uitspraak wordt dan ook werkelijk verzwakt door dienzelfden schrijver, wanneer hij er spoedig op laat volgen: „Niettemin het lijdt geen twijfel, of de terugwerkende kracht eener wet moet slechts uitzondering zijn, *de vaste regel moet blijven dat de wet alleen vóór de toekomst werkt.*"

Het is waar, dat BACO in zijne „*legum leges*" zegt, dat er terugwerkende wetten *kunnen* zijn, maar hij voegt er bij: „cujus generis leges *raro* et *magnâ cum cautione* sunt adhibendae, *neque enim placet Janus in legibus*," terwijl DUPIN, in eene noot daar aanteekent: „In materiâ poenali *nunquam*, in civili *raro* et *caute* id est attendendo *ne juri jam acquisito praejudicium afferatur*. Dat het *in materie poenaal* nimmer kan geschieden, werd ook zeer juist betoogd door de Heeren THORBECKE en STRENS, die zich teregt beriepen op het beginsel: „*nullum delictum sine praevia lege poenali.*"

Uit een en ander is het, meenen wij, boven allen twijfel verheven, dat aan art. 5 der „wet" geene rétroactieve kracht mogt worden gegeven, eensdeels, omdat het hier eene poenale wet geldt, en ten andere, omdat de Roomsch-Katholieken niet alleen uit kracht der gewisselde nota's, maar „*uit krachte der Grondwet*", in het genot zijn getreden van hunne kerkelijke organisatie, waarop „*zonder schending dier Grondwet en der goede trouw*" niet *kan* worden teruggekomen.

Het is te hopen, dat de argumenten, door de bestrijders der „wet" bijgebragt, de Eerste Kamer zullen bewegen, het noodlottig ontwerp, *de kerkelijke partijwet*, [illegible] af te stemmen en dat het bovenstaande daartoe onder anderen moge bijdragen. Indien er in de Eerste Kamer leden gevonden worden, die artikel 5 der wet afkeuren, gelijk niet is te betwijfelen, dan hopen wij, dat zij het treurig voorbeeld niet zullen volgen van den Heer VAN AKERLAKEN, die, ofschoon tegen dat artikel zich verklarende, niettemin heeft kunnen goedvinden, om zijn goedkeurend votum voor het ontwerp in zijn geheel uit te brengen. Wanneer men toch, te regt, *afkeurt*, dat de wetgever eigenmagtig een algemeen beginsel van zoo groot gewigt schendt, dan is het onbegrijpelijk, hoe men evenwel nog aanleiding kan vinden, eene wet *goed te keuren*, waarin de schending van dat beginsel wordt bekrachtigd. De Eerste Kamer, die het regt van amendement niet bezit, en slechts kan aannemen of verwerpen, zal zeker over zulke gewigtige bezwaren, al ware er geen enkel ander bezwaar, niet ligtvaardig heenstappen; maar, zoo wij vertrouwen, dit malencontreux product van het Ministerie DONKER-VAN-HALL in het belang van ons vaderland en voor de eer onzer wetgeving afwijzen.

Dat nommer van *de Fakkel* van 12 Augustus is merkwaardig. Daar leest men: „En wat betreft het „*Staatsalvermogen*, dat wij zouden prediken, wij komen „er voor uit, dat wij zulks doen ten spijt van hen, die „de leer van het *kerkelijk* alvermogen voorstaan .... „Wij staan op het Protestantsche standpunt en verde„digen de leer van de hoogheid des lands, tegen de „leer van de hoogheid der kerk."

Het is jammer dat *de Fakkel* niet in dien geest gesproken heeft bij de armenwet. Maar ten dien aanzien komen er al meer terug.

Prof. Hofstede de Groot, o. a. gaf als hoofdpunt op voor eene wet waarbij „de kerkelijke zaken" zouden worden *geregeld*, „1o. ook moest geregeld worden een „toezigt op de kerk- en armen-goederen van elk kerk„genootschap."

Als men om de armen-wet denkt, dan schijnt het ongeloofijk; zie echter *de Morgenster* N°. 52.

Zie ook wat *de Morgenster* N°. 55 zegt:

„Voorts moeten er bepalingen zijn dat de geestelijken „niet willekeurig met de *armengoederen* en *kerkegoederen* „der *gemeente* kunnen leven alsof het goederen van hen „waren die *nu geestelijken* ergens zijn. De Staat, die „voor de regten van kinderen, afwezigen, minderjarigen, „krankzinnigen, toekomstige geslachten en vereenigingen „zorgt, mag deze dikwijls aanzienlijke goederen niet „blindelings aan de willekeur van enkele nu levende „bestuurders overlaten."

Overigens zijn wij het niet eens met *de Fakkel* „dat „het roomsche kerkgen. door dat zijn feitelijk verzet „zich buiten de wet heeft gesteld, en zich in een toe„stand geplaatst, als waarin het hier te lande vóór „1795 verkeerde" en „dat de Koning, naar het streng„ste regt te werk gaande, het Roomsche Kerkgenoot„schap de door de Grondwet gewaarborgde regten en „vrijheden zou kunnen ontnemen en het kerkgenoot„schap voor ontbonden verklaren."

Eindelijk zouden wij aan *de Fakkel*, sprekende van „ministeriele *willekeur*, gelijk Thorbecke die ten toon „spreidde," wel willen vragen, welke *voorbeelden* daarvan ter zijner kennisse waren gekomen, of dat hij slechts op goed geloof aan *de Nederlander* afgaat?

Wij lezen in *de Courier de la Meuse*, aan het slot van een artikel, waarin over de noodlottige aanneming van de „wet", door de Tweede Kamer, wordt gesproken, de navolgende zinsneden:

„Door welken verkeerden geest zijt gij dan toch bezield, dat gij provinciën in het harnas jaagt, die bijna uitsluitend Katholiek

zijn, op hetzelfde oogenblik, dat de bevolking in de verte de kreten van bewondering en van gehechtheid verneemt, die een onafhankelijk volk in het bezit van al zijne regten aanheft, om daarmede zijn Koning een blijk te geven van zijne dankbaarheid voor het geluk en de vrijheid, die het onder zijne weldoende Regering geniet; — en hoe vermetel is uw gedrag ten onzen opzigte op hetzelfde oogenblik, dat wij onze voormalige broeders, die dezelfde godsdienst als wij belijden, voorafgegaan door de Prinsen hunner kerk, zien nederknielen voor het altaar, en Gode smeeken, dat Hij nog langen tijd den beminden Vorst moge zegenen en sparen, die zij zich verkozen hebben, en dat hij den zegen des hemels moge uitstorten over de erfgenamen van die Kroon, welke de hoop zijn van hun vaderland en de opvolgers van een gouvernement, dat wijsheid aan regtvaardigheid weet te paren, en voor hetwelk *alle onderdanen* gelijk zijn! — Welnu, ondanks uwe onregtvaardigheid en uwe uittartingen, zullen de Katholieken in Nederland dit schoone voorbeeld navolgen; — hoezeer zij ook vreezen, en in hunne overtuiging geschokt zijn, zullen ook zij voor hunnen Koning bidden, die zij opregt lief hebben en waarop zij al hunne hoop gevestigd houden; zij zullen Gode smeeken hunnen Vorst te verlichten, om hem ten hunnen opzigte een geest van welwillende bezorgdheid in te boezemen, die zij wegens hunne eerbiedige en kalme houding, hunne liefde voor orde en wet, hunne onwrikbare en voortdurende gehechtheid aan het huis van Oranje gewis verdienen, en zij hopen, dat deze beden gehoord en verhoord mogen worden, dat de storm, die hen bedreigt, zal afdrijven, zonder eenig spoor van verwoesting of geweld na te laten; want zij vertrouwen, dat de wijsheid des *Konings* de beschermengel van hunne vrijheden zal zijn."

De Nederlander zegt in n°. 969:

„De leden en voorstanders van het afgetreden bewind schijnen in de Tweede Kamer eene fiere houding te willen aannemen; alsof het vorig Ministerie met uitstekenden ijver voor de *grondwettige* en *nationale* vrijheden en regten gezorgd had."

Onzes inziens met alle regt kunnen zij eene fiere houding aannemen.

Immers de Heer GROEN VAN PRINSTERER zelf zeide in de zitting van 19 Augustus:

„Aan het einde van mijne rede herhaal ik, *dat mij het voordragen van deze wet in de tegenwoordige oogenblikken leed doet*, omdat *hieruit voor de partij van het afgetreden bewind* *EEN ONBEREKENBAAR VOORDEEL ontstaan is.*"

De Heer STRENS vestigde op die *grondwettige* en *nationale* vrijheden en regten bij herhaling de aandacht in de zitting van 20 Augustus:

„Wanneer gij het beginsel van het vorig Ministerie nagaat: „de Kerk kan zich zelf organiseren; de Grondwet verleent die „vrijheid; geen concordaat"", dan zullen alle onpartijdigen moeten zeggen: het Ministerie heeft consequent gehandeld. De grond der zaak is overeenkomstig de Grondwet en dienvolgens, zonder in het minst eenige wet te schenden, behandeld en beëindigd."

De nota van den Minister van Buitenlandsche Zaken aan den Pausselijken internuntius van 24 Maart 1852, waarin de voorafgaande kennisgeving van den tijd en de wijze der organisatie van de Roomsch-Katholijke kerk wordt verlangd, bedoelt eigenlijk hetzelfde, doch langs diplomatieken weg, wat in art. 1 van het aangenomen wets-ontwerp wordt bepaald; een wets-ontwerp, dat door vele voorstanders van het Ministerie *onnoodig* werd geacht.

De Heer STRENS zegt verder:

„De geheele onderhandeling is gevoerd en ten einde gebragt *met voorkennis en uitdrukkelijke toestemming van Zijne Majesteit;*" en beroept zich op „de *Kabinetsbrieven* van 22 November 1850 en 16 October 1852", waarvan hij openbare mededeeling verlangt.

De Heer STRENS antwoordt op de beschuldiging, dat het stelsel van het vorig Ministerie was in strijd met de eer en de rust van den Staat:

„Zijn de eer en de rust van den Staat in gevaar gebragt door het met goede trouw, eerlijk, vrijzinnig ten uitvoer leggen der Grondwet? Is dit zoo, dan neem ik het verwijt gaarne aan."

En nu de verdediging van den Heer THORBECKE in de zitting van 20 Augustus:

„Men heeft aan het vorige Gouvernement onverschilligheid, een *laissez faire* verweten. Die onverschilligheid, M. H., was eerbiediging van de grondwettige vrijheid der kerkgenootschappen. Het Gouvernement wenschte, dat zij in den stand kwame, waarin zij, zonder de belemmeringen, waarover zoo lang was geklaagd, zich wèl konden gevoelen en uit eigen kracht ontwikkelen. Het Gouvernement behartigde in dezen zin alle kerkgenootschappen gelijkelijk. Wat is er ten aanzien van het R. K. kerkgenootschap gedaan? Het vorig Gouvernement wilde gelijkheid van regt en bescherming voor alle, ook voor het R. K. kerkgenootschap. — Aan het R. K. kerkgenootschap te ontbouden, hetgeen aan het Hervormde werd toegekend, was onmogelijk, er was ook geen verschil over. De vraag kon slechts zijn, zou men het concordaat ten uitvoer leggen, *of* het R. K. kerkgenootschap zich vrij, zonder concordaat, laten regelen? Het laatste scheen aan de Regering, uit het gezigtspunt van het algemeen belang, in meer dan één opzigt de voorkeur te verdienen.

„Ik zou kunnen zeggen, dat de beweging van April op haar zelve genoegzaam bewees, hoe weinig wij van Rome hebben te vreezen, hoe sterk wij tegen haar zijn gewapend; ik wil die gevaren en al hunne verschrikkelijkheid aannemen; hoe kwam hunne voorspiegeling thans meer, dan vroeger, te pas? Gold het de invoering van een R. K. kerkgenootschap hier te lande? Neen, het bestond er steeds. Zal het gevaarlijker zijn *met*, dan *zonder* een regelmatig bisschoppelijk bestuur? Kreeg Rome grooter magt? Het tegendeel moest bij bedaarder gemoedsstemming, bij nader inzien en overleg, ras blijken. Tot hiertoe was de Paus de eenige, de alvermogende bisschop. Men was aan het Ultramontanisme onvoorwaardelijk prijs gegeven. In de plaats van een Italiaansch beleid, is nu een eigen Nederlandsch kerkbestuur met kanonieke zelfstandigheid gesteld. Al wat men thans kan te vreezen hebben, bestond voorheen niet alleen evenzeer, maar in veel sterkere mate. Geen grond dus voor tusschenkomst der wetgevende magt in eene bevoegdheid, die zich van zelve moest oplossen.

„Maar de pauselijke allocutie? Zoo eene krenking der gemoederen, als die, welke men daarvan ontving, door eene wet moest worden gekeerd, dan moest men niet *deze*, maar het *placet* voorstellen.

„Waardoor zal een kerkgenootschap, waardoor zullen zijne hoofden of voorgangers de publieke orde en rust storen? *Niet* door het nemen van besluiten, die geene uitvoering kunnen erlangen; *niet* door het houden van kerkvergaderingen of de vestiging van eene geestelijke op deze of geene plaats; maar wanneer zij een geest of handelingen van onverdraagzaamheid jegens andere kerkgenootschappen en hunne leden aanzetten; wanneer zij den eerbied schenden, dien men aan elks vrijheid, om God op zijne wijze te dienen, verschuldigd is; wanneer zij in de kerk, uitsluitend aan de godsdienst gewijd, de behandeling trekken van andere maatschappelijke aangelegenheden, of buiten de kerk tredende, zich hetzij in staats- of regtszaken mengen, hetzij andere verrigtingen der groote menschelijke taak trachten te beheerschen, of in hare zelfstandige ontwikkeling te belemmeren. Zij zijn dan even schuldig, als wanneer een politiek ligchaam of eene vereeniging van wetenschappelijken aard op de godsdienst inbreuk maakte. Zij werken dan den Staat en zijne wezenlijke bestemming tegen.

„Maar eene kerkvergadering moet doorgaans kunnen worden gehouden; een besturend hoofd moet zich kunnen vestigen, waar dit meest in het belang van het kerkgenootschap voorkomt. Dit behoort, mijns inziens, tot de bescherming, welke de staatsmagt aan elk kerkgenootschap is verschuldigd. Het houden eener kerkvergadering, de vestiging van een bisschop op eene bepaalde plaats kan op zich zelve voor de openbare orde en rust in geenen deele bedenkelijk zijn, de stoornis kan slechts komen van diegenen, welke het regt eener andere gezindte niet eerbiedigen; en hiertegen moet het gouvernement waken.

„De Regering zocht in de wet, die gij ons voorstelt, een wapen tegen volkomen geoorloofde, onschuldige, onverdachte daden van kerkgenootschappelijke vrijheid; zij keere de wapens der publieke magt tegen hen, die zich tegen zoodanige daad uit onverdraagzaamheid of vooroordeel verzettende, onrust wekken."

Deze aanhalingen uit het *Bijblad van de Nederlandsche Staats-Courant* getuigen op welke deugdelijke gronden en met welk regt de leden van het afgetreden Bewind eene fiere houding mogen aannemen.

Te meer, omdat *het tegenwoordig Bewind* zich even ongenegen betoont, om de bisschoppen te weren en zich onvermogend acht, om „de wond aan het grootste gedeelte der Natie toegebragt" op eene andere wijze te heelen dan door *de Wet*, die *de Nederlander* zelfs *eene mystificatie* durft noemen.

Te meer, omdat nu reeds blijkt, dat de adressanten of petitionarissen *nooit* bedoeld hebben de aftreding van het vorig ministerie, *wel* de wering van de bisschoppen.

Te meer, omdat bij de gehouden beraadslagingen en uit den uitslag der stemmingen over het wets-ontwerp op de kerkgenootschappen (41 tegen 27 stemmen) ten duidelijkste gebleken is, *dat het tegenwoordig Ministerie alleen is staande gehouden door de stemming der anti-revolutionaire leden en alleen staande kan blijven door voortdurende concessien aan die partij, waarmede acht of negen stemmen kunnen behouden worden!*

Buitenland.

ENGELAND.

De Koningin met HD. gevolg is den 29 des ochtends te Dublin aangekomen.

— De generaal Charles Napier is overleden.

— De graanprijzen zijn weder gerezen en wel 4 à 5 sh. per quarter.

FRANKRIJK.

Uit Straasburg wordt gemeld, dat de oogst in den Elsas zeer gunstig staat. De aardappelenoogst is voordeeliger dan sedert 1845, toen zich de ziekte het eerst vertoonde (die men thans in Duitschland aan een insect wil toegeschreven hebben, dat zich bij de ontwikkeling van de knol zou voordoen). Ook alle soort van veldgewassen staan in den Elzas gunstig. Men heeft over het algemeen dus geen gebrek te vreezen, en de groote aankoopen van granen, door de Regering, zijn als louter maatregelen van voorzorg te beschouwen. Daarenboven heeft de arbeidende klasse thans allerwege werk. Dit ontwaart men in het Zuiden van Frankrijk, niet minder dan in den Elzas. Men wacht eerlang de beslissing van den departementalen raad over den aanleg van een spoorweg van Straasburg naar Kehl, waarvan veel goeds voor den handel met Duitschland wordt te gemoet gezien.

In de volgende week zal het kanaal ter verbinding van de Rhijn en de Marne plaats hebben, waardoor de Rhijnscheepvaart zeer zal worden verlevendigd.

BELGIE.

Volgens berigten uit Luik hebben aldaar den 29sten dezer volksoploopen plaats gehad. In die stad wordt het graan op monsters verkocht en de markt wordt gehouden op de Quai de la Batte. In weerwil van den regen nam eene aanzienlijke menigte deze Quai in, zoodat het bestuur tusschen vier en vijf ure des namiddag de gendarmerie opriep om het volk uiteen te drijven. Deze ontwikkeling der militaire magt bragt eene nog grooter menigte op de been, die niet alleen de nog onbezette punten van de Quai de la Batte en de naburige straten vervulde, maar ook de Pont des Arches en de rue des Tanneurs, die aan den anderen kant der Maas tegenover de Quai de la Batte gelegen is. Deze menigte ging eerst bij het vallen van den avond uiteen. De vensterruiten van de wapenfabriek op de Quai d'Avroy werden met straatsteenen ingeworpen, terwijl zelfs eenige wapenen werden weggenomen. Latere berigten per telegraaf, alhier des middags ten 12 ure ontvangen, vermelden dat het gedurende den nacht en den volgenden morgen volmaakt rustig is gebleven, en dat de noodige maatregelen tot het bewaren der rust zijn genomen.

DENEMARKEN.

Dezer dagen heeft zich te Hamburg en in de hertogdommen het gerucht verspreid, dat koning Frederik VII het besluit zou hebben genomen om af te treden, en dat de erfprins Ferdinand, oom des konings, insgelijks van zijne regten van erfopvolging zou willen afzien; zoodat prins Christiaan van Glucksburg, die, naar luid van het Londensch verdrag, tot troonopvolger is gekozen, dadelijk den troon zou beklimmen, onder den naam van Christiaan IX.

SPANJE.

Er wordt thans tusschen onze regering en die van Engeland onderhandeld over het brengen van de noodige veranderingen in verouderde bepalingen, omtrent de teraarde-bestelling van protestanten, die in Spanje komen te overlijden. Lord Howden toont, in de gewisselde stukken, aan, dat in andere katholijke landen die verouderde bepalingen voor lang zijn afgeschaft.

TURKIJE.

De geruchten wegens den nog ongunstigen staat van de Oostersche Zaken houden te Parijs aan en hebben aldaar zelfs eene daling veroorzaakt. De berigten door het *Journal des Débats*, gegeven over de wijzigingen in de Weener nota, door de Porte voorgesteld, hebben aldaar tot velerlei beschouwingen aanleiding gegeven; men wilde aan die wijzigingen eene groote beteekenis hechten. De Fransche regering heeft, bij het vernemen van de daling ter beurze, aldaar doen aanplakken, dat zij depeches ontvangen heeft, welke de vorige door den *Moniteur* medegedeeld bevestigen, namelijk, dat de Porte is toegetreden „behoudens eenige wijzigingen zonder aanbelang." Die lezing heeft evenmin indruk gemaakt als de depêche in den *Moniteur*. De daling, welke maar even had opgehouden, ging nu nog sterker voort, daar men het over de woorden van de onderscheiden berigten oneens was.

De voorstanders van eene vredelievende uitlegging zien in dit alles slechts eene woordenzifterij. Zij meenen dat de Porte the 19 de voorstellen *in het algemeen* heeft aangenomen, en dat dus de voorgestelde wijzigingen van ondergeschikten aard moeten zijn; zij meenen ook dat uit alles blijkt, dat de vier mogendheden die zich met de bemiddeling hebben belast, het mogelijke doen, om het ontwerp van schikking aan te nemen, en steunen ook onder anderen op den veranderden toon van de Engelsche bladen, die dezen zomer oorlogzuchtig luidden en thans de Porte in het ongelijk stellen, nu zij niet gaaf heeft toegegeven.

Dezelfde voorstanders van deze vredelievende uitlegging der zaak nemen zelfs het ergste aan, dat de keizer van Rusland thans zijne toetreding herroept; ook dan zullen de vier mogendheden het geschil niet onbeslist laten, dat zij reeds zoo verre tot een einde gebragt hadden, dan zullen zij bij den Divan wel weten uit te werken dat „de wijzigingen van ondergeschikten aard" worden teruggenomen.

Regtstreeksche berigten uit Konstantinopel van den 18 melden, dat de bevolking als toen zeer opgewonden was, omdat het gerucht liep dat de Sultan zou toegeven. Het is de vraag of de voorgestelde wijzigingen geen loutere zucht zijn om de bevolking voor het oogenblik eenigzins tevreden te stellen.

— De *Times* ziet, in zijn jongste n°., in de tegenwoordige houding van de Porte het bewijs, dat de raadslieden des Sultans de zaak op de lange baan willen schuiven en mogelijk wel maatregelen willen uitlokken, die tot vijandelijkheden voeren. „Het gevaar (zegt het blad) dat den vrede van Oostelijk Europa thans bedreigt, komt dus van de Rusland tegenovergestelde zijde, en is te ernstiger, daar de Porte blijkbaar denkt, deze houding te kunnen aannemen, op grond van den steun dien zij reeds van de Westelijke magten heeft ontvangen. Er is, zonder twijfel, te Konstantinopel eene partij, welke op de waarschijnlijkheid rekent, dat, als er vijandelijkheden uitbreken, de Engelsche en Fransche vloten op eene of andere wijze in den strijd zullen worden medegesleept; en dat die vloten toch nimmer zullen worden teruggeroepen, zoolang Rusland de Vorstendommen bezet, zoodat zij met het einde van het jaar, wegens het weder, in den Hellespont eene toevlugt zullen komen zoeken." De *Times* meent dat de Porte zich in dat alles wel eens misrekenen kon, daar Engeland zich in geen ongegronden, ja onregtvaardigen oorlog wil laten wikkelen. Als de Porte de nota

verwerpt of op veranderingen staat, welke tot uitstel voeren, dan loopt het uit eigen beweging de grootste gevaren. Turkije moest zich eerder vasthouden aan de raadgevingen van de Weener conferentie en de verantwoordelijkheid voor dien raad op dat verbond der Westelijke magten schuiven, dan zou het voorzigtig handelen. Buitendien houdt het blad het daarvoor, dat de Porte redelijk door hare eigen voorstellen van den 26 Mei gebonden is, en men zal daartusschen en den voorslag van Weenen zoo groot onderscheid niet vinden. Waartoe dus vertraging, die, als er niet spoedig op teruggekomen en de schadelijke invloed te Konstantinopel gekeerd wordt, de nadeeligste gevolgen voor Turkije en den vrede kan hebben. Men ziet uit dit alles hoezeer de taal van den *Times* veranderd is.

VEREENIGDE STATEN.

Er zijn berigten tot den 17 Augustus uit New-York. De regering had er van afgezien den heer Dix als gezant naar Frankrijk te zenden. Men was het over zijnen opvolger nog oneens.

De zaak van den hongaar Costa zal waarschijnlijk meer beteekenis erlangen, dan aanvankelijk vermoed werd. De heer Marcy, zegt de *Times*, zou namens de Vereen. Staten gelast worden, de bedoeling der regering te doen kennen, dat het genoeg ware, dat men burger van die Staten zij geworden, om op de bescherming van de Amerikaansche regering aanspraak te mogen maken.

De democratische partij is te New-York ijverig in de weer, om in de eerste week van September aldaar eene groote vereeniging te beleggen, ten einde verschillende hervormingen, in het kiesregt als anderzins, in te voeren. In de verklaring ter bijeenroeping van die vereeniging wordt gezegd, dat het volk de aandacht van veroveringen buiten 's lands moest afwenden, om die meer te vestigen op wettige verbeteringen binnen 's lands.

ZUID-AMERIKA.

De jongste berigten uit Peru melden, dat werkelijk de vijandelijkheden met Bolivia zijn aangevangen. De regering van den eersten Staat heeft de Bolivische haven van Cobija doen bezetten, en Bolivia heeft daarop geantwoord door het zenden van eenige ruiterij tegen Salina, eene kleine Peruaansche stad, welke zij ook bemagtigd heeft. Intusschen wordt de Bolivische president, ook door den generaal Linarez, een zijner krachtigste medestanders binnen 's lands, bedreigd; deze wil troepen tegen hem ligten. Op deze wijze zou de president van twee zijden worden bestookt.

MAROKKO.

De keizer zal een gezant naar Londen afvaardigen, ten einde de geschillen met Groot-Brittanje, die nog al hoog geloopen zijn, te vereffenen.

CHINA.

Er zijn berigten uit dit land tot den 7 Julij. De Europesche onderdanen hielden zich tot dus verre geheel onzijdig in den strijd, doch volgden dien met onverdeelde aandacht. Men verzekerde, dat de keizerlijke schatkist door den opstand zoo goed als uitgeput was, en men berekende de kosten, die daartoe reeds zijn aangewend, wel op 20 millioen tails zilver. De regering was er reeds toe moeten komen om met papier te betalen, ten gevolge waarvan wel honderd bankiers te Peking hunne zaken geschorst hadden. Er zijn zware afpersingen gedaan, in den vorm van leeningen van vermogende familiën. Uit alles blijkt, dat de opstand veel kans van slagen heeft. (In Engeland wil men scholen voor de Chinesche taal oprigten, ten einde meerdere zendelingen naar China te kunnen afvaardigen, en de godsdienstig-staatkundige beweging aldaar in de hand te werken.)

Sir H. Pottinger, die in 1842 het traktaat van Nanking heeft geteekend, en thans gouverneur van Madras is, zal naar Engeland terugkeeren.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Eerste-Kamer.

Uit de verslagen van de commissie van rapporteurs nopens de wets-ontwerpen 1° tot wijziging van den Staat A, behoorende bij de wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 127) betreffende de pensioenen der officieren van de geneeskundige dienst en van de administratie bij de zeemagt; 2°. tot regeling van het fonds van koopprijzen van domeinen, dienst 1852; 3°. tot wijziging van hoofdstuk III der Staatsbegrooting van 1852; 4°. tot wijziging van hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1852 (kindergelden, enz.) en 5°. tot goedkeuring eener dading tusschen het bestuur der domeinen en de gemeente Genemuiden blijkt, dat die ontwerpen bij het onderzoek in de afdeelingen tot geene aanmerkingen hebben aanleiding gegeven.

Uit het verslag der commissie van rapporteurs nopens het wets-ontwerp tot aanvulling der wet van den 18 December 1852 (*Staatsblad* n°. 212), betreffende de pensioenen der zee- en landmagt, blijkt, dat in eene afdeeling de aanmerking is gemaakt, dat het pensioen van *f* 1800 ten laste van de koloniale fondsen, hetwelk in de opgave van militaire pensioenen op de bijlage B. n° 7, voorkomt, in verhouding tot den rang van Sergeant bijzonder hoog schijnt. Eenige leden zouden gaarne vernemen, hoe gemeld pensioen tot zoodanig hoog bedrag opgevoerd heeft kunnen worden.

Uit dat tot wijziging der wet van den 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 126) in zoover betreft de bevordering der officieren van de geneeskundige dienst en die der administratie bij de zeemagt blijkt, dat men in de afdeeling der kamer zijne tevredenheid uitgedrukt heeft over de invoering eener nieuwe organisatie van de administratieve dienst bij de zeemagt. Doch men had met leedwezen gezien, dat er voor de geneeskundige dienst bij de land- en zeemagt twee afzonderlijke inspecteurs zijn aangesteld. Men zou het wenschelijk geacht hebben, dat die functien aan één en denzelfden persoon waren opgedragen gebleven.

Bij het onderzoek in de afdeelingen over het wets-ontwerp tot tijdelijke instandhouding van eenige Belgische wetten en besluiten in het hertogdom Limburg betreurde men dat nog steeds de noodzakelijkheid bestaat om deze vreemde wetten in stand te houden; met genoegen had men daarom uit de gewisselde stukken gezien, dat de Regering bedoelt tot eene herziening der wet op de schutterijen over te gaan. Vele leden meenden dan ook verpligt te zijn, ten sterkste aan te dringen op eene spoedige regeling van dit hoogst belangrijk onderwerp.

Uit het verslag der commissie van rapporteurs voor het wets-ontwerp tot goedkeuring van een op den 12 Julij 1852 gesloten tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart tusschen Nederland en de republiek van Costa Rica blijkt, dat dit wets-ontwerp over het algemeen met genoegen ontvangen is. Men verheugde zich dat een tractaat van vriendschap tot stand is gekomen met eene republiek, die, hoezeer klein van omvang, nogtans uit hoofde van hare geographische ligging bij de landengte van Panama, ook voor Nederland niet onbelangrijk is. De eenvoudige vorm van het tractaat, waarbij de gelijkstelling met de meest begunstigde natien wordt verzekerd, vond algemeen goedkeuring. Men hoopte dat de Regering in het sluiten van vriendschapstractaten ook met andere Amerikaansche Staten, op dat voetspoor zal voortgaan. Sommige leden gaven daarbij te kennen, dat zij gaarne nog zouden vernemen, of de Regering van Costa Rica aan het verlangde uitstel van den termijn der bekrachtiging hare toestemming heeft gegeven. Zij hadden met genoegen de toezeggingen der Regering vernomen, van de in min algemeen bekende talen geschreven stukken, die aan de Kamers worden medegedeeld, zooveel mogelijk van eene Nederduitsche vertaling vergezeld te doen gaan. Men stelde daarop inzonderheid prijs, omdat de mededeeling van die stukken dan eerst voor den handel van algemeen nut kan zijn.

Bij het onderzoek van het ontwerp tot wijziging van hoofdstuk II der Staatsbegrooting over 1852 is in eene afdeeling de wensch geuit, dat voortaan de memoriën van toelichting bij de wets-ontwerpen behoorende, van eene dagteekening mogten zijn voorzien. Daardoor zou te beter blijken op welk juist oogenblik de onderwerpen daarbij behandeld zich in dien toestand bevonden, welke de Regering als de tegenwoordige staat van zaken aanmerkt.

Bij het onderzoek in de afdeelingen van het wets-ontwerp tot afstand van domeinen ten behoeve van een ziekenhuis te Leiden hebben eenige leden verklaard met genoegen dit wets-ontwerp te hebben ontvangen, waardoor de regeling van eene zeer nuttige zaak kan worden bevestigd. Door enkele leden is echter de opmerking gemaakt, dat art. 10 der overeenkomst hun voorkomt te ruim te zijn gesteld. Wordt dit ontwerp tot wet verheven en de overeenkomst uitgevoerd, dan zal de Staat steeds in de verpligting blijven, jaarlijks een subsidie van *f* 7000 aan de stad Leiden uit te keeren, zonder dat bij die overeenkomst eenige bepaling is gemaakt tot vermindering of geheele terughouding dier som voor het geval dat de Staat verlangt, niet langer het bedongen gebruik van het ziekenhuis te maken.

Ofschoon men gereedelijk erkent, dat welligt in dit geval geen overwegend bezwaar tegen dergelijk eenzijdig contract bestaat, meenden die leden toch de wensch te moeten uitdrukken, dat in het vervolg, bij het aangaan van soortgelijke overeenkomsten, de finantien van den Staat niet voor een onbepaald tijdperk zonder opzeggens mogten worden verbonden.

's Gravenhage, 31 Augustus.

Bij Koninklijk Besluit van 9 April jl. is bewilliging verleend tot het verlengen van den duur van het Zeerisico-Genootschap voor den tijd van tien achtereenvolgende jaren.

Z. M. heeft mr. S. van Teijens, op verzoek, met 1 October e. k., eervol ontslag verleend uit de betrekking van burgemeester der gemeente Opsterland, en benoemd tot eersten gezworen in het bestuur van den Noordpolder van Ossendrecht, provincie Noordbrabant, den heer mr. J. J. Cogels.

* Z. M. de Koning zal zich heden nacht ten 3 ure met een extra-spoortrein uit de residentie naar het kamp van Zeijst begeven.

* Heden ten 12 ure zijn de afdeelingen van de Eerste Kamer der Staten-Generaal wederom vergaderd geweest, om het onderzoek over het ontwerp van wet tot regeling van het toezigt over de kerkgenootschappen, voort te zetten. Men verwacht dat dit onderzoek heden zal afloopen.

* Z. M. de Koning heeft heden morgen in een bijzonder gehoor ontvangen den Adjudant-Generaal van Z. M. den Keizer der Franschen Rolin, als ook den ordonnance officier Favé. Z. M. heeft HD. Adjudant, den Heer A. F. Mansfeld, aan den generaal toegevoegd, om hem te vergezellen.

* Naar men verneemt, zal Z. K. H. de prins van Oranje ter gelegenheid van HD. dertienden verjaardag op aanstaanden Zondag, als 1ste luitenant van het regement grenadiers en jagers, aan de troepen, welke zich in het kamp van Zeist vereenigd hebben, voorgesteld worden.

* Gisteren is het geschenk van Z. M. den Keizer van Rusland aan H. M. de koningin-moeder alhier aangebragt. Het bestaat uit eene droschky voorzien van twee paarden van een schoon ras. Het zijn bruine langstaart hengsten.

Wij meldden dezer dagen, dat de leden der Eerste en Tweede Kamer, afgevaardigd uit de vier noordelijke provincien van ons vaderland; Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel, eene bijeenkomst hebben gehouden, waarin besloten werd om zich met kracht het bestaande plan aan te trekken om die provincien onderling en met het buitenland door middel van spoorwegen te verbinden.

Het initiatief hiervan is van den heer REINDERS uitgegaan.

De *Groninger Courant* zegt daaromtrent:

„Het gevolg hiervan is geweest, dat de leden der Staten-Generaal van genoemde provincien uit hun midden eene commissie hebben benoemd, bestaande uit de heeren COST JORDENS, ANDRINGA DE KEMPENAER, REINDERS en TONCKENS, om van Z. E. den Minister van Binnenl. Zaken inlichtingen te vragen aangaande het leggen van spoorwegen in gemelde provincien en waaraan ook reeds is gevolg gegeven."

* In de residentie is aangekomen en aan het *Hotel de l'Europe* afgestapt de adjudant-generaal van Z. M. den keizer der Franschen Rolin, vergezeld van den ordonnans-officier de graaf Favé, die van hun gouvernement in last hebben, om bij de exercitien welke in het kamp van Zeijst zullen plaats hebben, tegenwoordig te zijn.

* Op Maandag, 12 September aanstaande, zal aan het locaal van het provinciaal bestuur te Utrecht worden aanbesteed: de aanleg van de electro-magnetische telegraaflijn van Utrecht, over Kuilenburg en Bommel, naar 's Hertogenbosch, in drie perceelen.

* Gister heeft alhier de opening plaats gehad van de stembiljetten ter benoeming van zeven leden voor de kamer van koophandel en fabrieken. Er zijn ingekomen 362 biljetten; van onwaarde 3; volstrekte meerderheid 180. Daarvan hebben verkregen de heeren L. J. Enthoven 256; P. Varkevisser 186; P. L. Keurenaer 183, welke heeren alzoo bij de eerste stemming benoemd zijn. Herstemming zal moeten plaats hebben tusschen de heeren W. J. van Heijnsbergen, die 179 had, verkregen, J. B. Maxwils 178; E. P. Borst 146; M. L. Hermans 131; B. M. Perk 120; W. Pauwels 112; G. Nicola Snr. 111 en F. N. Charro 68 stemmen.

** Men meldt ons uit LEIJDEN van heden:

De leden eener Leijdsche academie-vereeniging onder de spreuk: *Haec res et jungit, junctos et servat amicos*, bestaande uit Oud-Studenten van 1824—1828 verzamelden zich gisteren binnen deze stad, ter herinnering aan hunnen Academietijd. Men zag reeds vroegtijdig mannen, in hoogere en lagere betrekkingen werkzaam in het belang van Kerk en Staat, met meerdere deftigheid langs de Breede straat wandelen, doch met niet minder opgeruimdheid dan 25 jaren vroeger. Het scheen, als of de vrije en ongedwongene Studentengeest bij het binnentreden der oude Akademiestad de individualiteit en verscheidenheid van ieders stand en werkkring had doen verdwijnen en het luid gejuich, dat dit wederzien van oud-bekenden, door de eerste spoortreinen van Rotterdam en Amsterdam aangebragt, bij de aankomst aan het Logement, *le Lion d'or*, ten gevolge had, scheen de opmerkzaamheid niet te ontgaan van de mannen, die voor de openbare rust en veiligheid zorgen, en welligt met aandoening aanschouwden, hoe onder dat vereenigd 36 tal oud-Studenten menigen plaaggeest zich bevond, die meer dan een vierde ge-

deelte eener eeuw geleden de schrik was geweest van hunne voorgangers, de oude *geduffeljaste* en *kortbroekige* dienaars van policie. — Na eenigen tijd vertoefd te hebben in genoemd logement, begaven de feestgenooten zich naar het gebouw der Akademie, alwaar in het Groot-Auditorium door Ds. E. B. Swalue van Amsterdam een kort, krachtig en hartelijk woord gevoerd werd, dat aan het verledene de oorzaak, aan het heden het gevolg, aan de toekomst de hope der Vereeniging vastknoopte, en gevolgd werd door eene dichterlijke voordragt van Dr. A. Hirschig, rector te Alkmaar, waarin de taal des harten in sierlijke vormen werd uitgeboezemd. Nadat aan de academische inrigtingen een bezoek was gebragt, vereenigde men zich in en voor de Societeit *Amicitia* en vertrokken de feestgenooten, deels wandelende, deels rijdende, te 4 ure naar *de Vink*, eene uitspanningsplaats aan het Galgenwater, waar het eigenlijke feest door een broederlijken maaltijd werd gevierd, opgeluisterd door de muzijk van het Regement Rijdende Artillerie. Menige toast werd met sierlijke vormen, in welsprekende woorden ingesteld, gelijk men aan eene tafel van aanzienlijke wetenschappelijke mannen verwacht; — met geestdrift gedronken zooals van oud-studenten kan worden gehoopt. De toasten op den Koning en het Vaderland en op de Academie werden door Mr. Gevers Deijnoot, die op de stad Leijden en onzen Burgemeester, ook als oud-student aanwezig, door Mr. van Slingeland ingesteld. De maaltijd en het feest eindigden, gelijk het een feest van oud-studenten past.

Zoo alle Nederlanders waren van dien geest, als op dit feest van mannen, tot verschillende godsdienstige gezindheden behoorende, heerschte, gewis er zou geen wets-ontwerp op het regt van vereeniging en vergadering veel min op de kerkgenootschappen gemaakt worden. Eene bijzondere opgave van de namen der feestgenooten kan, tot ons leedwezen, niet worden gedaan; maar voor de liefhebbers, verzamelaars en beoefenaars der statistiek en van statistieke bijzonderheden willen wij gaarne vermelden, dat onder het 36tal zich bevonden gehuwden, ongehuwden en weduwenaars van 50 tot 55 jaren, te zamen op dat oogenblik bezittende honderd vijf en veertig kinderen. Den lezer heil!

⊲ Onze correspondent uit UTRECHT schrijft van den 30sten: Gisteren zijn de paarden en rijtuigen van Z. M. den Koning in het kamp bij Zeist aangekomen, waar de tenten voor de ontvangst geheel in gereedheid zijn gebragt. Zondag werd na afloop van de godsdienstoefening, parade gehouden, onder opzigt van den generaal Duycker. Een menigte toeschouwers woonde dit schouwspel bij. Na den middag voerde de muzijk der grenadiers en jagers voor de tent van den heer Wolters, tot groot genoegen van de talrijke toehoorders, eenige fraaije muzijkstukken uit. Men zegt, dat eenige vreemde hoofd-officieren de groote manoeuvres zullen komen bijwonen.

§§ Men meldt ons uit LIMBURG.: De verschijning van den commissaris des Konings in dit gewest, is slechts van korten duur geweest. Men verneemt dat bij na zijne tournée in het kanton Horst met een nieuw verlof van veertien dagen naar zijne buitenplaats in de nabijheid van Vugt is teruggekeerd, hetgeen bij de spanning, welke vooral ten platten lande bestaat, veel opzien blijft baren.

Er wordt ijverig voortgegaan met het onderzoek wie de petitionarissen zijn tegen de „partijwet.” Op sommige plaatsen vervoegen zich de Maréchaussees bij de Burgemeesters ten einde informatien omtrent de onderteekenaars der petitien in te winnen. Van de zijde der politie-directie wordt alles aangewend om de goede gemeente diets te maken dat de wet niets inhoudt strijdig met de belangen der Katholijken en dat zij overigens in dit gewest niet zal worden uitgevoerd. Dit strookt weinig met de verklaring van den Heer van Hall, in de Tweede Kamer gedaan, dat men niet zal aarzelen, de naleving der wet met al de middelen, welke der Regering ten dienste staan, geene uitgezonderd, te handhaven.”

De raming van de stedelijke ontvangsten en uitgaven voor 1854, zooals die aan den Raad van Amsterdam is aangeboden, bedraagt in ontvangst en in uitgaven eene som van ƒ 3.420.533.38$\frac{1}{2}$.

De eerste poging van de Nederlandsche landaanwinningsmaatschappij, om gronden in de Ooster-Schelde in te dijken, is thans bepaald gelukt. De eerste polder, groot ongeveer 550 bunders schorren en slikken, is ingedijkt en aan de zee ontwoekerd. (*M. C.*)

Men meldt uit Middelburg, dat bij het gouvernement het plan zou bestaan om nog in den loop dezer maand zijn besluit omtrent de aangevraagde spoorweg-concessie te doen kennen.

∻ Onze correspondent uit 's HERTOGENBOSCH schrijft ons: Gister op eene wandeling bood zich aan ons de gelegenheid aan om de vergrooting van het schoone krankzinnigen gesticht te 's Hertogenbosch te bewonderen. Dit godshuis, zoo gering bij zijn ontstaan, is thans voor de krankzinnigen uit Zeeland, Noord-Brabant en Limburg bestemd, en schijnt zijn toppunt van volmaaktheid bereikt te hebben. Onwillekeurig kwam ons, bij de bezigtiging van dit trotsche gebouw de spreuk in het geheugen: „Een struik wordt eenmaal een boom” en voelden wij ons opgewekt eene en andere merkwaardigheid van hetzelve mede te deelen. In 1442 namelijk, bevonden zich 6 arme krankzinnigen binnen deze stad, die door hunne nabestaanden in hunne woningen, zoo goed en kwaad het kon, verzorgd werden. De heer Reinier van Arkel, bewogen met het lot dezer ongelukkigen, stond zijn huis en de noodige geldmiddelen tot onderhoud voor hen af. Later werden daarin 10 en meer krankzinnigen, tegen betaling van eene jaarlijksche som opgenomen; het bestuur ordende zich allengs, zoodat in 1845 reeds 80 personen onder eene geneeskundige behandeling aldaar verpleegd werden. Wij behoeven niet te zeggen, dat de afgestane woning van den heer van Arkel weldra te klein werd en het gesticht aanzienlijke uitbreidingen noodig had.

Om vroegere verbeteringen voorbij te gaan, werd hieraan dan ook in 1838 voor ƒ 28,000, in 1845 voor ruim ƒ 100,000 en thans voor ruim ƒ 36,000 verbouwd, zoodat het gesticht sedert 1838 bereids ruim ƒ 164,000 gekost heeft. De lijders hebben ruime en luchtige zalen, voor de verschillende behoeften der verpleging ingerigt, en naar behooren verlicht en verwarmd; onderscheidene badkamers en badtoestellen, uitgestrekte pleiziertuinen en opene plaatsen, waarop het noodige is aangebragt voor veraangenaming, uitspanning en afleiding. Zij zijn in drie klassen verdeeld, naar gelang van het betaalde kostgeld. Degene, wier te erge toestand het verkeer met de minder ongelukkigen niet gedoogt, hebben te zamen eene afzonderlijke verblijfplaats, in het bijzonder voor hunnen toestand ingerigt. De mannen zijn ten eenenmale afgescheiden van de vrouwen. Voor de veiligheid, zoowel met betrekking tot bewaking, vuur en licht, als tot ieder ander opzigt, zijn alle mogelijke voorzorgen genomen. Volslagene afzondering of andere middelen van dwang worden niet dan in de uiterste noodzakelijkheid aangewend. Overigens geschieden de voeding en het onderhoud, de geheele verpleging en behandeling in het algemeen, in voortdurend overleg met den bijzonderen geneesheer van het gesticht, naar wiens voorschriften ook aan zoodanige lijders, wier toestand zulks veroorlooft, met goedvinden hunner betrekkingen, wordt toegelaten, buiten het gesticht eenige uitspanning te nemen, of gedurende eenen bepaalden tijd in den schoot hunner familie door te brengen. De grootste orde en eene naauwelijks te gelooven zindelijkheid treft men door het gansche gesticht aan, en het is om al deze redenen, dat er hoe langer hoe meer lijders ter opname, tegenwoordig worden aangeboden, zoodat in dit gesticht, dat in den beginne slechts 6 krankzinnigen bevatte, zich thans 97 mannen en 75 vrouwen bevinden.

Mogt er tot heden nog iets doelmatigs ontbroken hebben, gewis is die leemte nu aangevuld. Trouwens was het vroeger eigentlijker een bewaringsgesticht voor krankzinnigen dan wel een geneeskundig gesticht, nu is hierin voorzien door den aanleg van eenen grooten moestuin, door de lijders zelve te bebouwen; en deze arbeid in de opene lucht brengt veel tot herstel der gekrenkte geestvermogens bij. Ten einde alles zoo volledig mogelijk te hebben, wordt er in den moestuin eene volkomene boerderij met 8 of 9 koebeesten aangelegd. Bidplaatsen, tot uitoefening der Roomsche en Protestantsche eeredienst, zijn mede in aanbouw. Kortom wij kunnen den vreemdeling die 's Hertogenbosch bezoekt, aanbevelen, pogingen aan te wenden om het geneeskundig gesticht voor krankzinnigen alhier te bezigtigen. Hij zal zich voorzeker den tijd en de moeite daaraan besteed niet beklagen.

Op den 29sten is Z. M. fregat *Prins Alexander der Nederlanden* te Amsterdam in het drijvend droogdok gesteld om te worden nagezien en gekoperd. Naar men verneemt zal die bodem daarna naar Willemsoord ter indienststelling worden overgebragt.

Op den 29sten dezer werd op de werf van den scheepsbouwmeester F. Klots, te Alblasserdam, de kiel gelegd van een klipper-kampagneschip, *Nieuw-Holland* genaamd, groot 390 lasten, te voeren door kapt. L. Tuk, gebouwd voor rekening van de heeren Boissevain en Kooij, te Amsterdam.

De heeren Mr. W. de Sitter, Dr. L. Ali Cohen en J. Post, leden van het bestuur van de Algemeene Vereeniging tegen het Paupérisme, hebben uit Belgie eenige konijnen laten komen, ten einde die hier te lande aan te fokken. Deze heeren zijn van voornemen, om de jonge konijnen over ons vaderland te verspreiden, ten einde alzoo een nieuwen tak van industrie voor de mindere klasse te scheppen, die in Belgie aan vele honderden brood geeft.

Men meldt uit Noord-Amerika, van de hollandsch kolonie Sheboygan, 2 Aug., dat te Oostburg op som mige plaatsen bederf in de aardappelen ontdekt werd. Volgens een brief uit Michigan zou de Drentsche g meente aldaar met haren leeraar tot de Schotsche k zijn overgegaan. Zes en zestig der 86 passagiers, zich uit de schipbreuk van de *William en Mary* hebb gered, hebben zich nedergezet en reeds landerijen g kocht in de vruchtbare landstreken der Black-rivi in La Crosse County [Wisconsin]. Dit is de vijfde h landsche nederzetting in dien staat. (*G. C.*)

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 31 Augustus 1853.

Nederland.	Pct.		Rusland.	Pct.	
Ned.W.Schuld.	$2\frac{1}{2}$	$63\frac{3}{8}$ $\frac{7}{16}$			
Dito Certificat. .	3	$76\frac{1}{2}$ $\frac{9}{16}$ $\frac{1}{2}$	*Hope* 1798/1816	5	$109\frac{1}{8}$
Dito Dito . .	4	$95\frac{9}{16}$	Dito 1828/1829	5	$108\frac{5}{8}$ $\frac{3}{4}$
O. I. Leening. .	4	$95\frac{3}{8}$	Cert. 1831/1838	5	
Amort. Syndic.	$3\frac{1}{2}$		Dito Dito	$4\frac{1}{2}$	
Hand.-Maats. .	$4\frac{1}{2}$		Dito *Hope* . . .	4	$98\frac{1}{8}$
Belgie.			Dito *Stieglitz* .	4	92
Certificaten. . .	$2\frac{1}{2}$		Dito dito 5e Ser.	4	
D° *Rothschild* .	$2\frac{1}{2}$		Inschr. Assig. .	6	
Frankrijk.			Certific. dito. .	6	75
Obligatiën . . .	3				
Spanje.			**Polen.**		
Nieuwe	1	$23\frac{3}{16}$ $\frac{1}{4}$	Obligatiën . . .	4	
Dito Buitenl. .	3		**Oostenrijk.**		
D°. Binnenl. 6/m.	3	$43\frac{5}{16}$			
Bew. Sp. Com.		$6\frac{1}{2}$	Metalliek . . .	5	$82\frac{9}{16}$ $\frac{5}{8}$
Amort. Schuld. .			Dito bet. Amst.	5	$95\frac{1}{4}$ $\frac{3}{8}$
Portugal.			Dito letter B. .	5	$95\frac{1}{4}$ $\frac{3}{8}$
Londen	5	$40\frac{1}{8}$ $\frac{3}{8}$ $\frac{3}{8}$	Dito 1847 . . .	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{13}{16}$
Dito uitgesteld.	4	$17\frac{1}{2}$	Dito 1851/1852	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{11}{16}$

Braz. bij Roths. p. s. 500. 5 pct. $98\frac{3}{4}$; dito te Lon 1843. 5 pct. $99\frac{1}{2}$; Mexic., te Lond. 3 pct. 26, $\frac{1}{16}$; dito o $25\frac{13}{16}$, $\frac{7}{8}$; Gren., te Lond. p. s. 100. $2\frac{1}{2}$ pct. $22\frac{1}{4}$; d Onb. $22\frac{1}{8}$; dito Uitg. $9\frac{3}{4}$, $\frac{7}{8}$; Peru $4\frac{1}{2}$ pct. 87; Phil H. N. 92.

Van geene der genoteerde effecten verdienen handel en varia heden eenige vermelding.

LONDEN, Dingsdag 30 Augustus. Consols op tijd 98, Mex. N. 3 pct. $26\frac{5}{8}$, $\frac{7}{8}$; Peru $4\frac{1}{2}$ pct. $84\frac{1}{2}$, 85; Gren. $2\frac{1}{2}$ 23, $\frac{1}{2}$; dito Uitg. $9\frac{7}{8}$, $10\frac{1}{8}$; Ecuador 5, $\frac{1}{4}$; Spanje 1 pct. 2 $\frac{1}{2}$: Certific. $6\frac{3}{8}$, $\frac{5}{8}$.

PARIJS, Dingsdag 30 Augustus. Fr. $4\frac{1}{2}$ pct. op 104.95; dito 3 pct. op t. 79.60; Sp. Binn. 3 pct. 4 dito 1 pct. $23\frac{1}{4}$; Belgie $4\frac{1}{2}$ pct. 99; Rusland $4\frac{1}{2}$ pct. 9 O. Metal. $88\frac{5}{8}$; N. dito $97\frac{1}{4}$; Piemont 97.50.

WEENEN, Dingsdag 30 Augustus. Metall. N. 5 pct. 9 Dito Ltt. B. $107\frac{7}{8}$; Loten fl. 250 $137\frac{7}{8}$; Lomb. Ven. 9 Bankactien 1393; Zilver $8\frac{5}{8}$; wissel Londen 10.39; Parijs

---

FRANKFORT, Dingsdag, 30 Aug. Metal. 5 pct. dito lett. B. 99; dito $2\frac{1}{2}$ pct. 44; Spanje 3 pct. $43\frac{3}{8}$ 1 pct. $23\frac{3}{8}$; Sardinie $98\frac{3}{4}$.

MADRID, Vrijdag 26 Augustus. Spanje binn. 3 pct dito nieuwe 1 pct. $23\frac{3}{4}$; Certific. $3\frac{1}{2}$.
